ניתני או זה וזה יורד ולוקח או זה וזה יורד ולוקט האמר ליה שמואל לרב ענן תני או זה וזה יורד ולוקח או זה וזה יורד ולוקט מר בריה דרבנא מתני ליה לקולא זה וזה יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד אמר ליה לוי לשמואל [א]אריוך ספק לי ואנא איכול רב אויא ורבה בר רב חנן מספקו ספוקי להדדי אמרי [ב]חריפי דפומבדיתא אין ערלה בחוצה לארץ שלחה רב יהודה לקמיה דרבי יוחנן שלח ליה סתום ספיקא ואבד ודאה והכרז על פירותיהן שטעונים גניזה וכל האומר אין ערלה בח"ל לא יהא לו נין ונכד [1]משליך חבל בגורל בקהל ה' ואינהו כמאן סברוה כי הא דתניא [ג]רבי אלעזר בר' יוסי אומר משום ר' יוסי בן דורמסקה שאמר משום רבי יוסי הגלילי שאמר משום רבי יוחנן בן נורי שאמר משום ר' אליעזר הגדול אין ערלה בח"ל ולא והאנן [ד]תנן רבי אליעזר אומר אף החדש תני חדש אמר רבי אסי אמר ר' יוחנן ערלה בח"ל הלכה למשה מסיני א"ל [א] ר' זירא לרבי אסי [ה]והתניא [ו]ספק ערלה בארץ אסור בסוריא מותר [ז](בחוצה לארץ יורד ולוקט) [ח]אישתומם כשעה חדא א"ל אימא כך נאמר [א]ספיקא מותר ודאה אסור אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן [ב]לוקין על הכלאים[ט] דבר תורה [ב] אמר ליה רבי אלעזר [י]בר' יוסי והאנן [כ]תנן הכלאים מדברי סופרים [ג]לא קשיא כאן בכלאי הכרם כאן בהרכבת האילן כדשמואל [ל]דאמר שמואל [2]את חקתי תשמורו חוקים שחקקתי לך כבר בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע[מ] מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה ומה בהמתך נוהג בין בארץ בין בח"ל אף שדך נוהג בין בארץ בין בח"ל ואלא הכתיב שדך ההוא [נ]למעוטי [ד]זרעים שבח"ל רב [ס]חנן ורב ענן הוו שקלי ואזלי באורחא חזיוהו להההוא גברא דקא זרע זרעים בהדי הדדי א"ל ניתי מר נשמתיה א"ל לא חווריתו ותו חזיוהו להההוא גברא דקא זרע חיטי [פ]ושערי בי גופני א"ל ניתי מר נשמתיה א"ל לא צהריתו לא קיימא לן כרבי יאשיה [ע]דאמר [ה]עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד רב יוסף [ו]מערב ביזרני וזרע א"ל אביי והאנן תנן הכלאים מדברי סופרים א"ל [ז]לא קשיא כאן בכלאי הכרם כאן בכלאי זרעים כלאי הכרם דבארץ אסורים בהנאה בח"ל נמי גזרו בהו רבנן כלאי זרעים דבארץ לא אסירי בהנאה בח"ל נמי לא גזרו בהו רבנן הדר אמר רב יוסף לאו מלתא היא דאמרי דרב זרע גינתא דבי רב משארי משארי מאי טעמא לאו משום עירוב עירובי כלאים אמר ליה אביי בשלמא אי אשמעינן ארבע

ארבע

רש"י

ניתני או אידי ואידי כו'. דערלה ודכלאים או זה וזה יורד ולוקט דלא אסרו בחוצה לארץ אלא את הזורע או את הלוקט בידים: **ספק לי.** לקוט שלא בפני שיהיה ספק אצלי ואנא איכול ובערלה קאי: **חריפי דפומבדיתא.** עיפא ואבימי בני רחבה דפומבדיתא: **סתום ספיקא ואבד ודאה.** כלומר ספיקו מותר ודאה אסור. והיתר ספיקא סתמיהו להורות בהצנעה ולא לדרשו ברבים הואיל ומקילין בה וכה"ג אמרי' בנדרים (דף כג:) במילתא אחריתי רב הונא בר חיננא סבר למדרשיה בפירקא א"ל רבא תנא סתים לה סתומי ואת דריש לה בפירקא אלמא סתום סתום הדבר קאמר כך השיב רבינו גרשם בר' יהודה זצ"ל: **ואבד ודאה.** הואיל והן מקילין אל תתיר להם לספק זה אלא זה אלא אבד אותם הפירות בידים: **והכרז על פירותיהן.** של אלו המקילין בה שטעונין גניזה: **אף החדש.** אלמא בערלה כת"ק ס"ל דקא מוסיף חדש: **תני חדש.** ולא תתני אף. והכי קאמר ערלה וכלאים הרי הם כשאר התלויין בארץ ואין נוהגין בח"ל אבל חדש נוהג בח"ל דכתיב בו מושב כל מקום שאתם יושבים: **בסוריא מותר.** ואי ודאה בח"ל הלכה היכי מזלזלינן בספיקא: **כך נאמר.** הלכה למשה: **לוקין על הכלאים בח"ל דבר תורה.** כדיליף לקמיה: **בהרכבת האילן.** מין בשאינו מינו: **חקתי תשמרו.** מדלא כתיב ושמרתם את חקתי משמע את חקתי אשר מעולם תשמרו[פ] מלמד שהזהיר את נח ובניו עליהן ואלו הן החקים בהמתך לא תרביע שדך לא תזרע ואיזו זריעת כלאים שאני אומר שחקקתים לך כבר דומיא דבהמה דבר המסוייס והיינו הרכבה ומהכא נפקא לן בסנהדרין (דף ס.) דבני נח הוזהרו עליהן והכא אתה מוסיף ללמוד מהיקש זה דומיא דבהמה אפי' בח"ל דהא חובת הגוף היא אף שדך בח"ל: **והכתיב שדך.** המיוחד לך וח"ל לא הקנו לך מן השמים: **ההוא למעוטי זרעים.** דכלאי הכרם בח"ל דמשום דאפקיה בלשון זריעה כתב שדך: **נשמתיה.** דהא עבר על דברי סופרים: **לא חוריתו.** אין הלכות כלאים מחוורים לכם: **לא צהריתו.** אין הלכות כלאים נוהרות ומאירות לכם: **לא קי"ל כר' יאשיה.** בתמיה. וטעמיה דר' יאשיה לא ידענא מהיכא נפקא ליה דבעינן ג' מיני זרעים וחרצן שלישי. ומפולת יד[ל] נפקא ליה[ק] (דברים כב) מלא תזרע כרמך כלאים משמע שזריעת הכרם עצמה תהיה בכלאים: **מערב בזרני וזרע.** ולא בכרם: **והא אנן תנן כו'.** וקס"ד אפי' כלאי זרעים נמי אסרו ביה כי היכי דבא"י אסירי מדאורייתא: **כלאי זרעים.** לא כתיב בהם פן תקדש[ר] דמשדך לא תזרע כלאים נפקו: **לאו מילתא היא דאמרי.** דלא גזרו על כלאי זרעים בח"ל: **לגינתא דבי רב.** שהיתה לצורך התלמידים לאכול ירק שבה: **משארי משארי.** ערוגות ערוגות:

ארבע

תוספות

תני חדש. וא"ת אמאי צריך למחוק אף לימא דקאי אכלאים[א] וי"ל כיון דאמר רבי אליעזר אין ערלה בח"ל אין סברא לומר שיהא מחמיר[ב] בכלאים יותר מערלה ועוד אומר ר"י כיון דכלאים דרבנן וחדש דאורייתא אין שייך למיתני אף אכלאים ולא פריך אלא אליבא דמ"ד ערלה הלכה למשה מסיני[ג]:

ההוא למעוטי זרעים. פירש בקונטרס זרעים שבכרם[ה] דאין לוקין עליו אבל אין לפרש כלאי זרעים דקרקע דבהם לא איצטריך קרא כיון דחובת קרקע הוא פשיטא דאין נוהגת אלא בארץ אבל כלאי זרעים שבכרם איצטריך קרא אע"ג דחובת קרקע הוא דס"ד למילפינהו בק"ו דחדש כיון דאיסורן איסור עולם ואסורין בהנאה אבל זרעים לא מצי למילף מק"ו דחדש דהא כלאי זרעים דקרקע אינם אסורים בהנאה כדאמר לקמן בשמעתין כלאי זרעים דבארץ לא אסירי בהנאה בחוצה לארץ לא גזרו בה רבנן: **לא קי"ל כרבי יאשיה דאמר עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד.** פי' בקונט' לא ידעינן מהיכא נפקא ב' מיני זרעים וחרצן שלישי ומפולת יד נפקא ליה מלא תזרע כרמך כלאים משמע שזריעת הכרם עצמה תהא כלאים עכ"ל ונראה דהאי דבעי רבי יאשיה חטה ושעורה וחרצן היינו דוקא להתחייב משום כלאי הכרם אבל מכלאי זרעים מתחייב משני מינין כמו חטה ושעורה אפי' לרבי יאשיה ותדע מדקאמר הא כתיב שדך למעוטי כלאי זרעים שבחוצה לארץ ואי לית ליה לר' יאשיה כלאי זרעים[ו] למה לי שדך דמשמע למעוטי ח"ל אפילו בא"י נמי אינו לוקה אלא משמע דבכלאי זרעים לא פליג וכן מוכח בירושלמי[ז] דקאמר התם על דעתיה דרבי יאשיה נאמר שדך לא תזרע כלאים לאיזה דבר נאמר כרמך לא תזרע כלאים כלומר בלא חרצן מיחייב משום כלאים בחטה ושעורה חברייא אמרין להתראה שאם התרו בו משום שדך ומשום כרמך לוקה שתים כלומר כי איכא כרם בהדי כלאים לוקה שתים ואי איתא דרבי יאשיה לית ליה כלאי זרעים מאי בעי ליה לרבי יאשיה לאיזה דבר נאמר כרמך והא אינו[ח] לוקה כלל על שדך כי אם על כלאי כרם אלא שמע מינה אית ליה שפיר כלאי זרעים בלא כלאי כרם וא"ת אמאי לא בעי רבי יאשיה בכלאי זרעי' אלא שני מינים ובכלאי הכרם בעי שלשה מינים וי"ל דמשמע ליה דקרא ה"ק כרמך[ד] לא תזרע כלאים כלומר בעינן שיהיו כלאים קודם שיבואו בכרם אבל גבי שדך וכלאי זרעים כגון חטה ושעורה קרוים כלאים להתחייב כשזורען בקרקע דגוף הקרקע קרוי שדה[ה] ונראה דהלכה כרבי יאשיה דאף ע"ג דאשכחן כמה משניות דלא כוותיה כגון המעביר עציץ נקוב בכרם (כלאים פ"ז משנה ח) והמסכך גפנו כו' (שם משנה ה) מ"מ קי"ל כוותיה כדאמר בפ' מי שמתו (ברכות דף כב.) נהוג עלמא כתלתא סבי כרבי יאשיה בכלאים וכרבי אלעאי כו' ומותר לזרוע תחת הכרם וגם מותר לזרוע כלאי זרעים בח"ל כדאמרינן הכא רב יוסף מערב ביזרני וזרע ואף על גב דאמר לאו מילתא היא הא כבר תרלה אביי ונראה לה"ר שמואל מאיוור"א דטוב ליזהר שלא לזרוע זרעים סמוך שלשה טפחים מעיקרו של אילן דנראה כמרכיב זרעים בתוך האילן:

שאם

מסורת הש"ס

א) [שבת נג. מנחות לח: חולין עו: וע"ש בפרש"י ותוס'], ב) סנהדרין יז: [מנחות יח.], ג) תוספתא סוף ערלה, ד) לעיל לג, ה) [נ"ל והתנן], ו) ברכות לו. ערלה פ"ג מ"ט, ז) רש"ל מ"ז, ח) [שבת מז. מ"ק ג: סוכה מד. חולין קלו.], ט) [ברש"י נוסף: בחו"ל], י) [נ"ל ר' אמי כך איתא בהרא"ש וכ"א בשאלתות פ' קדושים סי' כגן], כ) ערלה פ"ג מ"ט, ל) סנהדרין ס., מ) [בכת"י וברי"ף נוסף: כלאים], נ) [בכת"י וברי"ף: נחמן], ס) [ברי"ף: כתב דגירסא זו ט"ס וצ"ל זרע ביני גופני. ע"ש ובשלנ"ן], ע) ברכות כב. חולין קלו: בכורות נד., פ) [סנהדרין ע"א], צ) [בדפו"ש... נוסף: ירושלמי כלאים פ"ח ה"א], ק) [חולין קטו ע"א, ע"ש], ר) [חולין קטו ע"א... רש"ש], ש) [בתוס' הרא"ש ובתוס' שבת פד ע"ב נוסף: דאורייתא], ת) [דכלאים פ"ח ה"א], א) [בתוס' פסחים מז ע"ב ד"ה ומוקדשין, ובתוס' חולין פב ע"ב, ובתוס' בכורות נד ע"ב הגירסא מחייב], ב) [אע"ל או שאר מינין], ג) נראה דחסר כאן צ"ל: ר' יוחנן אומר אפילו מין אחד על עצמיה דר' יוחנן כתיב שדך לא תזרע כלאים לאיזה דבר כתיב וכו'],

גליון הש"ס

גמ' למעוטי זרעים שבחוצה לארץ. עיין שבת פד ע"ב תד"ה ארבע:

הגהות הגר"א

[א] גמ' א"ל רב אסי והתניא כו': [ב] שם א"ל ר"א בר יוסי נמחק:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

תוס' ר"י הזקן

אריוך. קרי ליה לשמואל משום דהלכתא כוותיה בדיני, לשון דיינא שדינו דין כמו מלך. ספק לי. כלומר תן לי ספק ערלה ואיכול. ואית דמפרשי תן לי מודאי ערלה דס"ל ללוי ולרבה ולרב אויא דאין ערלה בח"ל. ורש"י פירש לקוט שלא בפני כדי שיהא ספק אצלו. חריפי דפום בדיתא. עיפא ואבימי בני רחבה דפום בדיתא. סתום. ספק ערלה הניחהו בידך לאוכלו. ורש"י פירש לא תתיר להם כי אם בהצנע וודאי ערלה אבדהו שאסור בהנאה. יורד ולוקט. ואם הלמ"מ היא אמאי ספיקא מותר. אשתומם כשעה חדא. פסוק הוא בדניאל [ד, טז], כלומר עמד בבהלה ומשתומם כמו שעה. איסור. הלכה למשה כך נאמרה. והאי איסור לשון ודאי הוא. והלכתא כר' יוחנן הלכך כל ספק ערלה מותר בח"ל ספק עברו ג' שנים או לא עברו, או ספק לקט מילדה או מזקנה. לוקין. אף בח"ל. הרכבת אילן. אסורה כדשמואל וכלאי הכרם אינן אסורים אלא מדרבנן. שחקקתי לך. היינו הרכבת אילן והרבעת בהמה שאסורה לבני נח כדאיתא פרק (ר' ישמעאל) [ארבע מיתות סנהדרין ס, א]. והלכתא כשמואל ור' יוחנן. שדך. שמשמע שלך דוקא דהיינו בארץ, בח"ל לא הקנו לו מן השמים. כלאי זרעים. דבח"ל אין אסור בזריעתן ולא באכילתן כמו שנבאר לקמן. דהוה זרע. או מין אחר או ירק. נשמתיה. דהא עבר אדברי סופרים. לא צהריתו. כלומר אינכם בקיאין בזה. לא קיי"ל כר' יאשיה. פי' הר"ם [כלאים פ"ה ה"ז] דר' יאשיה לענין מלקות אמר שאינו לוקה הזורע כלאים (בח"ל) אלא כשזורע חטה ושעורה וחרצן יחד אבל מין אחד או ג) שני מינין אסור בהנאה ואינו לוקה, כדתנן פ"ז [דכלאים מ"ח] המעביר עציץ נקוב בכרם אם הוסיף במאתים אסור ומייתינן בפ' כל שעה [פסחים כה, א] ובפ' כל הבשר [חולין קטז, א]. והא דאמרינן במי שמתו [ברכות כב, א] ובראשית הגז [חולין קלו, ב] נהוג עלמא כר' יאשיה בכלאים, ר"ל פי' דלא לקי בארץ אלא כשזורע ג' מינים אלו, הלכך בח"ל ליכא איסורא בזריעתן בפחות מג' מינים אלו. ואיכא מאן דאמר דהא [ד]ר' יאשיה להיתר הנאה נאמרה,

תוס' ר"י הזקן (המשך)

שאינו אסור בהנאה עד שיזרע ג' מינים אלו, והיינו דקאמר נהוג עלמא. והא דעציץ נקוב דלא כר' יאשיה היא. ובעל (ה"ה) [ההשלמה] כתב דשני מינים אם זורעם בכרם אסור בהנאה והיא דהמעביר עציץ נקוב מיירי שיש שני מינים בעציץ. והיכא שזורע בכרם מין אחד מותר בהנאה והיינו נהוג עלמא כר' יאשיה בכלאים. ואין אלו אלא דברי נביאות. ועוד בהדיא תנן בכלאים פ"ה [ה"ה] הנוטע ירק בכרם או המקיים ה"ז מקדש, אלמא אף בחד מינא אסור בהנאה. והעיקר דהא דר' יאשיה לא נאמרה אלא אם לוקה בזריעתו אם לאו, דגרסינן בירושלמי [כלאים פ"ח [ה"א] כתיב כרמך לא תזרע כלאים להחמיר עליו אפילו מין אחד. פי' הואיל ואמר שדך לא תזרע כלאים דהיינו שני מינים בשדה שומע אני אם זרע בשדה ועשה כרם בשני מינים, ומשני להחמיר שאם זרע מין זרע אחד עם זרע הכרם אע"ג דליכא משום כלאי זרעים חייב משום [כלאי] כרם. וזה ראיה שאם זרע חטה וחרצן לדברי הכל ליכא משום כלאי זרעים. על דעתיה דר' יאשיה כתיב שדך לא תזרע לאיזה דבר נאמר לא תזרע כרמך כלאים, כלומר הואיל ואינו חייב בזריעת הכרם עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד למאי איצטריך לאו גבי כרם, הרי נתחייב משום כלאי זרעים בחטה ושעורה. ומשני חברייא אמרי להתראה, שאם התרו בו משום שדך לוקה, משום כרמך לוקה. והאי דבעי שני מינים וכרם, דכתיב כלאים וכרמך וכתיב נמי כלאים ושדך, ולא בעי בכלאי זרעים אלא שני מינים, הטעם דקרקע בלא זרעים נקראת שדה, ובלא גפנים לא מקריא כרם. ופי' לא צהריתו, אינכם בקיאים בזה, שכלאי זרעים מותר לזרען בח"ל. לא קיי"ל וכו', דבארץ אינו חייב [עד] שיזרע(ו) וכו' והואיל ובארץ אינו חייב אם זורע מין אחד או מין ירק בכרם ואינו אסור אלא מדרבנן, בח"ל מותר לזרוע מין אחד או מין ירק בכרם, דהא אפילו בארץ לא אסרה תורה כדאיתא במנחות [טו, ב]. וכ"כ הר"ם בזרעים (ספ"א) [כלאים פ"ח הי"ג-י"ד] שמותר לזרוע ירק בצד הכרם בח"ל ואותו הירק אסור באכילה, והוא שיראה אותו לוקט אבל ספקו מותר. היה מערב בזרעונים. מערב מיני זרעים וזורען. ופי' מערב

עין משפט נר מצוה

תיג א מיי' פ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכ' יא סמג לאוין קמד טוש"ע י"ד סימן רצד סעיף ט:

תיד ב ג מיי' פ"א מהל' כלאים הל' ה טוש"ע י"ד סי' רצה סעי' א וסי' רצו סעי' א:

ד [מיי' שם הל' ג טוש"ע י"ד סי' רצו סעי' ב]:

תטו ה מיי' פ"ה מהל' כלאים הלכה ב סמג לאוין רפ טוש"ע י"ד סימן רצו סעיף א:

תטז ו מיי' שם הלכה ו וסמג שם טוש"ע י"ד סימן רצה סעיף ג:

ז מיי' שם הל' ג ד טוש"ע י"ד סי' רצו סעיף סט:

תורה אור השלם

1. לָכֵן לֹא יִהְיֶה לְךָ מַשְׁלִיךְ חֶבֶל בְּגוֹרָל בִּקְהַל יְיָ: מיכה ב ה

2. אֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ בְּהֶמְתְּךָ לֹא תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם שָׂדְךָ לֹא תִזְרַע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם שַׁעַטְנֵז לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ: ויקרא יט יט

מוסף תוספות

א. לחוד שנוהגין בחוץ לארץ דכוותה אמרינן בפרק מקום שנהגו גבי הא דתנן נותנים פאה ללפת ולקפלוט ואמרו עליה אף מן הכרוב ואוקימנא דאלפת בלחוד קאי. ריטב"א. ב. מדרבנן. ריטב"א. ג. ולשמואל דאמר הלכות מדינה וערלה וכלאים תרוייהו דרבנן אפילו הכי תני אף החדש אכלאים לחודיה קאי ולא איצטריך לשנויי הכא אלא לר' יוחנן. תוס' הרא"ש ועי' מהרש"א. ד. שהוא חרצן. תוס' הרא"ש. ה. אבל בשדה לא שייך למימר הכי שיזרע כלאים בהדי שדך דשדה לאו דבר הנזרע הוא. שם.

שאם היתה שקולה מכרעת. וא"ת בגלו הכי נמי אמרי' במסכת ר"ה (דף יז.) דלב חסד מטה כלפי חסד כשהן שקולין וי"ל דבשאר מצות כשמעשיו שקולים הוי כציוני אבל בהני תשיב לדיק גמור: **מתניתין** דעבדין ליה יום טב ויום ביש. פי' בקונט' מי שעושה מצוה יתירה דהוי רובא זכיות מתקיין לו בעולם הזה יוס טוב ונפרעים ממנו עונותיו וזהו תיקון י"ט לו לעה"ב וכל שעונותיו מרובים דקתני מריעין לו היינו דעבדין ליה הזמנת יום בים שמשלמין לו שכר מצותיו כאן להיות מתוקן לו יוס רע רבא אמר פירוש לעולם כלאמרן מעיקרא מטיבין לו בשכר פירות והקרן קיימת והך מתניתין דקתני מריעין לו רבי יעקב היא דאמר שכר מצות כו' וקשה דמשני הא מני רבי יעקב היא משמע דעד השתא לא אוקמינן כרבי יעקב ולפי' הקונט' לאביי נמי בין מתניתין בין ברייתא אתי כרבי יעקב לכך פי' ר"ת מתני' דעבדין ליה יוס טוב ויוס בים ותרוייהו בעולם הזה ומטיבין לו בברייתא הוי פירוש אמתני' כלומר פעמים שעושין לו יוס טוב כדי לקבל שכר מצותיו בעולם הזה ובאותו יוס יהא דומה לו כמו שקיים כל התורה כולה אבל רוב ימיו של רשע שרוי ברעה והיינו שעונותיו מרובין על זכיותיו ומריעין לו היינו פעמים שעושין לו יוס רע כדי למרק עונותיו בעולם הזה ובאותו יוס יהא דומה לו כמי ששרף כל התורה אבל רוב ימיו של צדיק שרוי בטובה[א] כשזכיותיו מרובין על עונותיו והיינו דלא כר' יעקב דאמר שכר מצוה בהאי עלמא ליכא כלל[ב]:

מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה. ובעובדי עבודת כוכבים איפכא מחשבה רעה [ג] הקב"ה מצרפה למעשה דכתיב (עובדיה א) מחמס אחיך יעקב תכסך בושה וכרת לעולם ולא מצינו שעשה עשו ליעקב שום רעה אלא מחשבתו הרעה אשר חשב עליו מצרפה הקב"ה למעשה ומחשבה טובה של עובדי כוכבים אין הקב"ה מצרפה למעשה דכתיב בדניאל (ג) (ודריוס) עד מעלי שמשא הוה משתדל [ד] לשיזבותיה פירוש שהיה דריוס עושה כל כחו להציל דניאל מגוב אריות אלמא אע"ג שהצילו אלא מבקש להצילו מדכתיב לשיזבותי' ולא כתב ושיזביה[ה]: ויעשה

[ו]ארבע על ארבע רוחות הערוגה ואחת באמצע שפיר אלא הכא משום נוי ואי נמי משום טרחא דשמעא היא: **מתני'** כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו ימיו ונוחל את הארץ וכל שאינו עושה מצוה אחת אין מטיבין לו ואין מאריכין לו ימיו ואינו נוחל את הארץ: **גמ'** ורמינהי [ז]אלו [ח]דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא אלו הן כבוד אב ואם וגמילות חסדים [ט]והכנסת אורחים והבאת שלום בין אדם לחבירו [י]ותלמוד תורה כנגד כולם אמר רב יהודה הכי קאמר כל העושה מצוה אחת יתירה על זכיותיו מטיבים לו ודומה כמי שמקיים כל התורה כולה מכלל דהנך אפילו בחדא נמי אמר רב שמעיה [יא]לומר שאם היתה שקולה מכרעת[יב] וכל העושה מצוה אחת יתירה על זכיותיו מטיבין לו ורמינהו כל שזכיותיו מרובין מעונותיו מריעין לו ודומה כמי ששרף כל התורה כולה ולא שייר ממנה אפילו אות אחת וכל שעונותיו מרובין מזכיותיו מטיבין לו ודומה כמי שקיים כל התורה כולה ולא חיסר אות אחת ממנה אמר אביי מתניתין דעבדין ליה יום טב ויום ביש רבא אמר הא מני רבי יעקב היא דאמר [יג]שכר מצוה בהאי עלמא ליכא [יד]דתניא רבי יעקב אומר אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה בתורה שמתן שכרה בצדה שאין תחיית המתים תלויה בה בכיבוד אב ואם כתיב [1]למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך בשילוח הקן כתיב [2]למען ייטב לך והארכת ימים הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות ועלה לבירה ושלח את האם ונטל את הבנים ובחזירתו נפל ומת היכן טובת ימיו של זה והיכן אריכות ימיו של זה אלא למען ייטב לך [טו]לעולם שכולו טוב ולמען יאריכון ימיך לעולם שכולו ארוך ודלמא [טז]לאו הכי הוה ר' יעקב מעשה חזא ודלמא מהרהר בעבירה הוה [יז]מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה ודלמא מהרהר בעבודת כוכבים הוה וכתיב [3]למען תפוש את בית ישראל בלבם איהו נמי הכי קאמר אי סלקא דעתך שכר מצוה בהאי [יח]עלמא אמאי לא אגין מצות עליה כי היכי דלא ליתי לידי הרהור [יט]והא א"ר אלעזר שלוחי מצוה אין נזוקין התם בהליכתן שאני והא אמר רבי אלעזר[כ] שלוחי מצוה אינן נזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן סולם רעוע הוה דקביע היזיקא וכל היכא דקביע היזיקא לא סמכינן אניסא דכתיב [4]ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני אמר רב יוסף [כא]אילמלי דרשיה אחר להאי קרא כרבי יעקב בר ברתיה לא חטא ואחר מאי [כב]הוא איכא דאמרי כי האי גוונא חזא ואיכא דאמרי לישנא דחוצפית[כג] המתורגמן חזא דהוה גריר ליה דבר אחר אמר פה שהפיק מרגליות ילחך עפר נפק חטא רמי רב טובי בר רב קיסנא לרבא תנן כל העושה מצוה אחת מטיבין לו עשה אין לא עשה לא ורמינהי ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה[כד] אמר ליה התם [כה]כגון שבא דבר [כו]עבירה לידו וניצול הימנה כי הא דרבי חנינא [כז]בר פפי תבעתיה ההיא מטרוניתא אמר מלתא ומלי נפשיה שיחנא וכיבא עבדה היא מילתא ואיתסי ערק טשא בההוא בי בני דכי הוו עיילין בתרין אפילו ביממא הוו מיתזקי למחר אמרו ליה רבנן מאן נטרך אמר להו שני נושאי

ארבע מד' רוחות הערוגה. אם היה זורען בערוגה אחת ונשמר להניח ריוח ביניהם שלא יינקו זה מזה כמשפטם השניה במס' שבת (דף פד:) הוה שמעינן מינה שאסור לזרוע כלאים בח"ל אבל בשתא דזרע כל מין בערוגה לבדו לאו משום כלאים הוא אלא שלא להטריח השמש שהולך להניח ירק לנקש מין שהוא צריך לו בין שאר המינין ויודע באיזה ערוגה הוא: **דשמעא.** שמש: **מתני' העושה מצוה אחת.** מפרש בגמרא: **מטיבין לו.** משמע בהאי עלמא: **ונוחל את הארץ.** חיי העולם הבא: **גמ' אלו דברים וי'.** הני הוא דאוכל פירות והקרן קיימת אבל מצוה אחריתי לא ואלו תנן מטיבין לו ונוחל את הארץ: **מכלל דהני אפילו חדא נמי.** ואפילו לא קיים שאר מצות בתמיה והא רובא עונות הוא: **לומר שאם היתה שקולה מכרעת.** הא דקתני אלו דברים במחצה עונות ומחצה זכיות קאמר ויש במחצה זכיות אחת מאלו מכרעת את הכף כאילו הוי רובא זכיות ואינו צריך למצוה יתירה דמתני' וכי לית ליה בה חדא מהני צריך למצוה יתירה: **מריעין לו.** בעוה"ז לנקותו מעונותיו שיטול שכר אלא: **מטיבין לו.** לאלא לו שכר מצותיו בחייו כדי לטורדו: **מאני'.** דקתני מטיבין ומריעין דעבדין ליה יום טב ויום בים מי שעושה מצוה יתירה דהוי רובא זכיות מתקיין לו בעולם הזה י"ט שנפרעים ממנו עונותיו וזהו תקון י"ט לו לעולם הבא וכל שעונותיו מרובין דקתני מריעין לו היינו דעבדין ליה הזמנת יום בים שמשלמין לו שכר מצותיו כאן להיות מתוקן לו יוס רע: **רבא אמר.** לעולם כלאמרן מעיקרא מטיבין לו בשכר פירות והקרן קיימת והך מתני' דקתני מריעין לו רבי יעקב היא: **שאין תחיית המתים תלויה.** באותו מתן שכר להודיענו שאין מתן שכר אלא לעולם הבא: **ודלמא לא הוה כדי.** לא יארע הדבר הזה לעולם אלא מאריכין ימיו ושעותיו: **ודלמא אוסף שעה מהרהר בעבירה היה.** ולא היה לבו לשמים. ומשני מחשבה רעה ומעשה לא עשה[כט] אין הקב"ה מצרפה למעשה ולא היה לו לנקות: **למען תפוש.** שתפשו בלבם הרהורי עבודת כוכבים דבה משתעי קרא: **והאמר רבי אלעזר.** והיכי אמרי' דרבי יעקב מעשה חזא: **איך אלך.** ואע"ג דבשליחותא דמקום הוה מסתפי מהזיקא דקביעא: **אלמלי דרשיה אחר להאי קרא.** דלמען ייטב לך [ל]בעולם הבא לא חטא דאיהו נמי כה"ג חזא אמר אין שכר בעולם וילא לתרבות רעה: **דבר אחר.** מזיר: **הפס שבא דבר עבירה לידו.** ההוא ישב ולא עבר עבירה דקאמר נוטל עליה שכר בעבירה שבא לידו וכפה ילרו ולא עבר אין מצוה יתירה מזו: **הבעטיה.** לזונות: **עשא.** נטמן: **הוו מחזקי.** שמצויין בו מזיקין: כגון

מסורת הש"ס

א) [כלאים ריש פ"ג שבת פד: פסחים לט:]. ב) [לקמן מ. ע"ב] שבת קכז. ע"ש פאה פ"א מ"א ע"ב [מגיגה ו], ג) [שמי תיבות הללו והכנסת אורחים ליתא במשנה דפאה ולא בשום מקום], ד) [לקמן מ סוע"א], ה) מולין קמב., ו) [במולין וברש"י הגרסא: לא הוה הכין], ז) [לקמן מ. מולין קמב.], ח) [בכת"י: עגלת איכא], ט) פסחים ח. יומא יא. [מולין קמב.], י) [פסחים ח ע"ב], כ) מולין סט, ל) [בכת"י ודפו"ר: מאי חזא], מ) [בכת"י ודפו"ר: לגברא רבה. וכ"ה בתוס' תגיגה טו ע"א ד"ה שוכו ע"ש, ובמהרש"א וחש"ל. ולפנינו כרש"ל], נ) [מכות כ"ג רע"ב], ס) יומא פו: ע"ש, ע) [אל"ל עניות. (רד"ל, ע"ש)], פ) [לקמן פא.], צ) [לקמן מ ע"א], ק) [בדפו"ר וע"י: לעולם], ר) [בדפו"ר: י"ש. וכ"ה בתוס' הרא"ש ועו"ר], ש) [כל זה הוא בירושלמי פ"ק דפאה ע"ש], ת) [נ"ל להגלותיה ועיין ילקוט תהלים רמז נ], א) [כל דברים הללו בתוס' בירושלמי דפאה פ"א וג"ל להגלותיה ולא כתיב לשחוטיה], ב) [דכלאים.], ג) [גרוע.],

תורה אור השלם

1. כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יַאֲרִיכֻן יָמֶיךָ וּלְמַעַן יִיטַב לְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: דברים ה טו
2. שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לְךָ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהַאֲרַכְתָּ יָמִים: דברים כב ז
3. לְמַעַן תְּפֹשׂ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּם אֲשֶׁר נָזְרוּ מֵעָלַי בְּגִלּוּלֵיהֶם כֻּלָּם: יחזקאל יד ה
4. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֵךְ וְשָׁמַע שָׁאוּל וַהֲרָגָנִי וַיֹּאמֶר יְיָ עֶגְלַת בָּקָר תִּקַּח בְּיָדֶךָ וְאָמַרְתָּ לִזְבֹּחַ לַיְיָ בָּאתִי: שמואל א טז ב

מוסף רש"י

ארבע על ארבע רוחות הערוגה. ממלא את כל הרוח עד סמוך לקרן, ואחת באמצע. גרגיר אחד, ואע"פ שכל אחד הקרנות סמוכין זה לזה ואין ביניהם הרחקה ג' טפחים ויונקים זה מזה, אין כאן בית מיטוש, דגבי כלאים היכרא הוא דבעינן דלא נהוי ערבוב, דהא אכלאים קפיד קרא, אבל לענקה לא מייתינן אפילו בכלאי הכרם דאורייתא דלתנן (ב"ב כו.) זה סומך לגדר מכאן, וזה סומך לגדר מכאן, ואע"ג דינקי מתמלי, וכ"ש בלאי זרעים דרבנן דלא מייתינן לענקה, כדתנן גבי ריפש תור וגבי שתי שורות (שבת פה:) והכי יש כאן היכר גדול, רוח זו זרועה לפון ודרום וזו זרועה מזרח ומערב, אבל בין זרע האמצעי לזרעוני הרוחות אין הרחקה כדי ינקה לאין שם היכר, ומהפרש מקרבי הוי ערבוב. והמפרש ד' גרעינין בד' הרוחות עוטה, דאי ההרחקה משום ינקה, ט' זרעונין יש לזרוע בו, ד' בד' הקרנות ואחת בכל רוח ורוח באמצע ואחד באמצע הערוגה ויש בין כל אחד ואחד ג' טפחים כשיעור ינקה, עפה ומתלה לכל אחד, הלכך לכל הרוח הוא ממלא עד סמוך לקרן ואפילו אין בין זרע לזרע שבוח זו לזרע שבוח זו ג' טפחים לא איכפת לן, דלענין כלאים היכר בעלמא הוא דבעינן כדפרישית (שבת פד:). **שמתן שכרה בצדה שאין תחיית המתים תלויה בה.** כגון כבוד אב ואם ושלוח הקן, שלא תוכל להבין ממתן שכרה שעתידין המתים להמיות (חולין קמב.). **לעולם שכולו טוב.** שאין בו לא היזק ולא יסורין אלא טובה (שם). דכתיב ויאמר שמואל איך אלך למשוח את דוד ואע"פ שנשלחו על מקום היה ירא (פסחים ח:). **המתורגמן.** שהיה עומד לפני רבן גמליאל ומשמיע לרבים את הלכה מפי רבן גמליאל (ברכות כז:). **וכיבא.** ולא"ן המוליאין ליתה ומאוסין (לקמן פא.).

עין משפט נר מצוה

תיז א סמג עשין יב:
תיח ב מיי' פ"ג מהל' ת"ת הל' ג סמג שם טוש"ע י"ד סימן רמו סעיף יח:
תיט ג מיי' פ"ג מהל' תשובה הלכה כ:
תכ ד ה מיי' שם פ"ט הלכה ח:

מוסף תוספות

א. ואח"כ נוחל את הארץ דהיינו העולם הבא. ריטב"ם.
ב. ואית דגרסי מתניתא דעבדי ליה יום טב ויום ביש ואבריתא קאי והכל עולה לפירוש אחד. תוס' הרא"ש.

תוס' ר"י הזקן

בזרעונים או ממיני תבואה קאמר כגון חטה ושעורה או שני מיני ירק. [משארי משארי]. שהיה זורע למאכלו ולמאכל התלמידים כי הוה ס"ד דמשום ערבוב הרי חייש לערבוב, והוה בעי לאוכוחי דאף במיני ירק איכא איסורא בזריעתן, ולא קמא ליה ההיא דאביי. **והא דתנן וכו'.** אביי דאקשי ליה ממתני' דתנן והכלאים מד"ס הוה ס"ד דמיירי בכל שני מינים ואפילו במיני ירק אף שבח"ל אין זריעתן אסורה אלא מד"ס, וס"ל נמי דהאי והכלאים ר"ל שאסור לזרען אפילו הכי קאמר דאסור מד"ס, דאלו אסור אכילתן תנן בהדיא בכלאים (פ"א) [פ"ח מ"א] כלאי זרעים אסורים מלזרוע ומלקיים ומותרים באכילה. ושני ליה לא קשיא כאן בכלאי זרעים כאן בכלאי הכרם, כלומר דהא דתנן והכלאים מד"ס לאו במיני זרעים מיירי דמיני זרעים מותר לזרען בח"ל, כדאמרינן לעיל שדך למעוטי זרעים שבח"ל, ואפילו איסורא דרבנן לית בהו כדמסיק טעמא דהואיל ואפילו בארץ אם עבר וזרען מותרים באכילה לא גזרו בח"ל בזריעתן אלא בכלאי הכרם מיירי שאם זרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד בח"ל אינו אלא איסורא דרבנן, וכן נמי איירי באיסור אכילתו שאם זרע בכרם מין אחד או מין ירק, אע"פ דבח"ל ליכא איסורא בזריעתו כדמסקינן קמי הכי, אפ"ה אסור בהנאה, ואע"פ שבארץ אינו אסור אלא מדרבנן, גזרו ואסרו הנאתו אפילו בח"ל. ואע"פ שזריעת מין אחד בכרם בארץ אסור ג"כ מדרבנן, דר' יאשיה לא אמר אלא אינו חייב עד שיזרע שני מינים בכרם, דמשמע דאינו חייב מלקות, הא איסורא מיהא איכא, לא גזרו לאסור אלא מין אחד בכרם בח"ל שגזרו עליו* איסור הנאה. זהו עיקר הפירוש. **לא אסירי בהנאה.** משום רישא נקט לה דהא אף באכילה מותרים דתנן רפ"ח ג) כלאי הכרם אסורים מלזרוע ומלקיים ואסורים בהנאה, כלאי זרעים אסורים מלזרוע ומלקיים ומותרים באכילה. **לא גזרו בהו.** לזרען. אשתכח השתא דהרכבת אילן אסור מן התורה אפילו בח"ל ואפילו אילן בירק או ירק באילן, דתנן פ"ק דכלאים [מ"ז] אין מביאין ירק (באילן) [בירק] ולא אילן באילן ולא אילן בירק ולא ירק באילן. ואם עבר והרכיב מותר בהנאה, כדאיתא בירושלמי בהדיא, דגרסינן התם פ"ק דכלאים עובד כוכבים שהרכיב אגוז על גבי אפרסקין אע"פ שאין ישראל רשאי לעשות כן נוטל משם וחוזר ונוטע במקום אחר. ע"כ. והוי דומיא דכלאי בהמה דתנן (פ"ה) [פ"ח מ"א] כלאי בהמה מותרים לגדל ולקיים ואין אסורין אלא מלהרביע. וכתב הר"ם [כלאים פ"א ה"ו] שמותר לערב ולזרוע זרע שני מיני אילנות שלא נאסרו אלא בהרכבה וכן כתב שמותר ג) זרע ירק וזרע אילן. כלאי הכרם אינו לוקה בזריעתן אלא בארץ, והוא שזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד או שני מינין של ירק כגון קנבוס ולוף, כדאיתא בהקומץ [מנחות טו, ב] קנבוס ולוף אסרה תורה שאר זרעים דרבנן. ותנן בכלאים פ"ה [מ"ח] כל מין זרעים אינן כלאים בכרם הקנבוס ר' טרפון אומר אינו כלאים בכרם וחכ"א כלאים, והקינדס כלאים בכרם ואמרינן בב"ר [כ, י] דדדר זה קינדס, ואסור בהנאה אפילו אם זרע בכרם מין אחד או מין ירק כדכתבינן. וכלאי זרעים בארץ אסור לזרען מן התורה ומותרים באכילה, ובח"ל מותר אף לזרען. **מתני'.** מטיבין. כלומר בהאי עלמא. **ונוחל את הארץ.** משמע חיי העה"ב. **גמ'.** אלו דברים. הני [אין] אחריני לא. אפילו בחדא. והא רובא עונות נינהו. שקולה. שאם היה מחצה עונות ומחצה זכיות והיה במחצה מאלו מכריע כאילו רוב זכיות.

*נראה דצ"ל לא אסרו לזרוע מין אחד בכרם בחו"ל אלא גזרו עליו וכו' (ד"ו).